Valmis | 1.9.2026

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

“Luovat alat ja kulttuuriala rikastuttavat alueen identiteettiä, luovat uutta kasvua ja liiketoimintaa, synnyttävät innovaatioita ja tukevat muiden toimialojen kehitystä.”

Lappi-sopimus 2026-2029

Euroopan unionin osarahoittama
LAPIN LIITTO
LAPIN YLIOPISTO UNIVERSITY OF LAPLAND
ARCTIC FACTORY

Sisällysluettelo

1. Johdanto ... 3
Miksi luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvu on tärkeää Lapille? ... 4
1. Aineettoman arvonluonnin osuus talouskasvussa ... 4
2. Vipuvaikutus muihin toimialoihin ja julkiseen sektoriin ... 4
3. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ... 5
Mitä tarkoitetaan luovalla taloudella? ... 6
Mitä tarkoitetaan kasvulla? ... 7
2. Toimijakenttä ... 8
Miksi toimijakentän ymmärtäminen on tärkeää? ... 9
Kasvun tekijät: Maailmalle kurkottava latva ... 10
Kasvun mahdollistajat: Vahvat juuret ja tukeva runko ... 11
Markkina ja rajapinnat ... 12
Kasvun tase: Mitä Lappi saa? ... 12
3. Visio ja tavoitteet ... 14
Tavoite 1 | Kestävä koti tekijöille ... 16
Tavoite 2 | Elinvoiman vipuvarsi ... 17
Tavoite 3 | Kansainvälinen ilmiö ... 18
4. Suositukset eri toimijaryhmien näkökulmista ... 20
Toimijaryhmien yhteiset tarpeet ... 21
Toimijaryhmä 1 | Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat ... 22
Toimijaryhmä 2 | Luovien palveluiden tuottajat ... 24
Toimijaryhmä 3 | Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat ... 26
Toimijaryhmä 4 | Tapahtumien tuottajat ... 28
5. Ehdotukset kokeilupiloteiksi ... 30
Pilottikokonaisuus 1 | Kestävä koti tekijöille ... 31
Pilottikokonaisuus 2 | Elinvoiman vipuvarsi ... 32
Pilottikokonaisuus 3 | Kansainvälinen ilmiö ... 33
6. Seuranta ja mittarit ... 34
Kasvun tase tehdään yhdessä ... 35
Mittaristo 1 | Kestävä koti tekijöille ... 36
Mittaristo 2 | Elinvoiman vipuvarsi ... 37
Mittaristo 3 | Kansainvälinen ilmiö ... 38
Liitteet ... 39
Liite 1. Kasvun tekijät, Case esimerkki ... 40

1. Johdanto

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma on Lapin luovan talouden kasvun kehittämisen asiakirja. Se on tarkoitettu kasvuhaluisille tekijöille sekä kasvun mahdollistamisesta vastuussa oleville toimijoille ja päättäjille. Kasvuohjelman tavoitteena auttaa ja antaa suuntaa erilaisten toimijuuksien tunnistamisessa sekä rakentaa siltaa tulevaan esimerkiksi rahoituksen ja tekijyyden kasvun tukemisen näkökulmista.

Kasvuohjelma sisältää kuvauksen maakunnan luovan talouden toimijakentästä, kasvun tavoitteista sekä ehdotuksia toimenpiteistä ja kokeilupiloteista sekä seurannasta ja mittareista. Kasvuohjelman tavoitteena on vahvistaa luovan talouden asemaa Lapin identiteetin rikastuttajana, uuden kasvun ja liiketoiminnan luojana, innovaatioiden synnyttäjänä ja muiden toimialojen kehityksen tukijana [Lappi-sopimus 2026-2029]. Todella monialainen ja monikulttuurinen toimijakenttä tuottaa ns. kasvun taseena laaja-alaista arvoa maakuntaan. Saamelaistaiteen- ja käsityön, tapahtumien sekä saamelaisen luovan osaamisen omaehtoinen asema on alueellinen erityispiirteemme.

Luovat alat, taide ja kulttuuri ovat pitkään olleet osa Lapin identiteettiä ja alueen elinvoimaa. Viime vuosina niiden merkitys on kasvanut taloudellisesta näkökulmasta: luova talous on yksi maailman nopeimmin kasvavista talouden sektoreista, ja sen merkitys innovaatioiden, aineettoman arvonluonnin sekä alueiden vetovoiman rakentamisessa on kasvanut nopeasti. Kasvuohjelman toimialat luovat pohjaa osallisuuden kokemukselle ja tukevat myös kotoutumista Suomeen. Valtakunnallisesti on asetettu tavoitteeksi, että kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet vahvistuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu. Tämä edellyttää myös monia alueellisia toimia [Kulttuuripoliittinen selonteko, VN-2024-55].

Kasvuohjelma täydentää Lapin maakunnan kehittämistä ohjaavan, Lapin maakuntastrategian ja -ohjelman eli ns. Lappi-sopimuksen strategisia tavoitteita ja pohjautuu valtakunnallisiin kulttuuri- ja luovan talouden linjauksiin [Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030, VN-2025-61] sekä Lapin luovien alojen tilannekuvaan [Tilannekuva Lapin luovista aloista sisältäen taiteen ja kulttuurialan, 06/2025].

Lisäksi kasvuohjelma perustuu osallistavaan laadintaprosessiin, johon on aktiivisesti osallistunut laaja joukko kasvun tekijöitä (yrityksiä, yhteisöjä ja henkilöitä sekä luovan talouden toimialoilta että muilta toimialoilta) sekä kasvun mahdollistajia (viranomaisia, oppilaitoksia, TKI-toimijoita, elinvoimatoimijoita, rahoittajia, poliittisia päättäjiä, saamelaiskäräjät). Kasvuohjelman teemoja on käsitelty ja työstetty kaikille avoimissa työpajoissa sekä eri kohderyhmille suunnatuissa työpajoissa ja ryhmähaastatteluissa aikavälillä syyskuu 2025 - tammikuu 2026.

Lapissa luovan talouden kasvuun liittyy erityinen mahdollisuus. Alueen arktinen asema, pohjoinen identiteetti, perinteikäs taide- ja kulttuuriympäristö, vahva osaaminen ja koulutus sekä kansainvälinen kiinnostus Lappia kohtaan luovat erinomaisen lähtökohdan luovan talouden kehittämiselle, jos asenne on oikea ja kasvun polut selkeitä ja vaikuttavia. Tämä edellyttää muutosta ja tekoja niin kasvun tekijöiltä kuin kasvun mahdollistajilta.

Miksi luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvu on tärkeää Lapille?

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin merkitys aluekehityksessä on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Valtakunnallisesti ja kansainvälisesti on tunnistettu, miksi luovan talouden kehittäminen on strategisesti tärkeää ja kasvuohjelmaan niistä on nostettu Lapin kannalta kolme keskeisintä.

1. Aineettoman arvonluonnin osuus talouskasvussa

Yhä suurempi osa taloudellisesta arvosta syntyy aineettomista tekijöistä: sisällöistä ja tekijänoikeuksista (IPR), konsepteista, brändeistä ja designista.

Esimerkiksi, kun Lapissa

- pelisuunnittelija luo uuden pelin
- käsikirjoittaja kirjoittaa elokuvan, tv-sarjan tai mediateoksen
- säveltäjä, kirjailija, koreografi tai kuvataiteilija luo uutta sisältöä
- tekstiilimuotoilija suunnittelee uuden kuosin tai konseptin
- luova suunnittelija kehittää uuden tuotteen tai muotoilee ideasta konseptin
- palvelumuotoilija kehittää oman digitaalisen palveluinnovaation

syntyy aineetonta arvoa, monistettavaa tai skaalautuvaa sisältöä, jolla on kansainvälinen potentiaali digitaalisten kanavien tukemana.

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin sisältöjen kysyntä kasvaa kansainvälisesti nopeasti, mikä luo myös Lapille merkittäviä kasvumahdollisuuksia.

2. Vipuvaikutus muihin toimialoihin ja julkiseen sektoriin

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin sisällöt ja palvelut toimivat muiden toimialojen kasvun ja kehityksen katalysaattorina.

Esimerkiksi, kun Lapissa

- arkkitehti suunnittelee uuden majoitusyrityksen toimitilat
- muotoilija suunnittelee huonekalutehtaalle uuden tuotteen tai hydrauliikkayritykselle uuden konseptin
- esiintyvä taiteilija tuottaa elämyksen matkailuyrityksen tai hoivakodin asiakkaille
- luova suunnittelija laatii teollisuusyrityksen brändikäsikirjan
- palvelumuotoilija suunnittelee lääkärikeskuksen jonoja lyhentävän asiakaspolun
- kuvataiteilija pystyttää näyttelyn, jota tullaan katsomaan toiselta puolelta maailmaa
- tapahtumatuottaja toteuttaa tapahtuman, joka kokoaa yhteen tuhansia ihmisiä

myydään palvelua, joka vaikuttaa myös muiden toimialojen kasvuun ja julkisen sektorin tehokkuuteen.

Kun luovat alat, taide ja kulttuuri törmäytetään muiden toimialojen ja julkisen sektorin kehittämisen kanssa syntyy esimerkiksi kilpailuetua, vetovoimaa, tuottavuutta, innovaatioita.

3. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin sisällöt ja palvelut ovat alueen kestävyyden perusta, jotka tuottavat laajaa, usein ennaltaehkäisevää yhteiskunnallista lisäarvoa.

Esimerkiksi, kun Lapissa

- taiteen perusopetuksen opettaja ohjaa lasten ja nuorten luovaa ajattelua
- esittävän taiteen yritys tai yhteisö tuo korkeatasoiset ja osallistavat esityksensä niin paikallisten asukkaiden kuin matkailijoiden koettavaksi
- vapaan kentän teatteriryhmä tai muusikko vie esityksensä harvaan asutun alueen kylätalolle tai sote-palveluihin
- kirjasto, museo tai galleria tarjoaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan, vahvistaa lukutaitoa ja yhteyttä kulttuuriperintöön
- festivaalituottaja kokoaa yhteen eri sukupolvia ja taustoja edustavat ihmiset
- käsityöläinen tai taiteilija siirtää eteenpäin elävää saamelaiskulttuuria ja kieliosaamista

luodaan ymmärrystä, opitaan taitoja ja ajattelua, ehkäistään syrjäytymistä, vahvistetaan lappilaisten osallisuuden kokemusta ja yhteisöllisyyttä.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus säteilee esimerkiksi sivistykseen, luottamukseen, kotoutumiseen ja kansanterveyteen, mikä on viime kädessä mitattavissa myös julkisen sektorin säästöinä ja ennaltaehkäisevinä vaikutuksina. Kun luovuus, taide ja kulttuuri ovat vahvasti läsnä arjessa, ne rakentavat koko Lapin henkistä huoltovarmuutta, resilienssiä sekä veto- ja pitovoimaa.

Mitä tarkoitetaan luovalla taloudella?

Luova talous korostaa kulttuurin ja luovuuden taloudellista merkitystä kansantaloudessa, ja se voidaan jakaa kolmeen pääryhmään [Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030. VN-2025-61]

- Luovat monistettavat eli skaalautuvat sisällöt
- Luovat palvelut
- Tapahtuma-ala, taide- ja kulttuuripalvelut

Kasvuohjelmatyössä on hyödynnetty tätä kolmijakoa ja siihen pohjautuen on muodostettu Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakentän kuvaus. Kasvuohjelmassa on erotettu taide- ja kulttuuripalvelut omaksi kokonaisuudekseen, koska Lapissa niiden ympärille muodostuu myös oma arvoketjunsa, jolla on paljon samoja tarpeita kuin luovien palveluiden tuottajilla.

Toimijakentän hahmottaminen luovan talouden kautta on osoittautunut toimivaksi, koska se murtaa myyttejä siitä, miten luovan ja taiteellisen työn tekijät eivät olisi kiinnostuneita toimeentulostaan tai tekemisen kannattavuudesta. Kasvuohjelmatyön aikana on käynyt ilmi, että luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kaikilta toimialoilta löytyy vahva tahtotila kasvattaa elinkeinomahdollisuuksiaan. Rahasta ja talouskasvusta puhuminen on erittäin luontevaa.

Toinen murrettava myytti on se, että luova työ ja taiteellinen työ tapahtuisi vain omassa kuplassaan, “taidetta taiteen vuoksi” -tyyppisenä tekemisenä. On tärkeää tunnistaa ja tunnustaa myös luovat ja taiteen tekijät innovaattoreiksi, sisältöjen ja palveluiden tekijöiksi, jotka synnyttävät uutta ja mahdollistavat koko Lapin kasvua. Aivan kuten millä tahansa toimialoilla, myös luovien alojen, taiteen ja kulttuurin aloilla sisällöt ja palvelut ovat aina tarkoitettu ihmisille käytettäviksi ja nautittaviksi. Kun vastaanottajat kokevat saavansa arvoa, he ovat valmiita antamaan arvoa, usein rahaa ja aikaa, takaisin. Tästä syntyy vuorovaikutussuhde, joka tuottaa hyvää kaikille osapuolille.

Kasvun tekijöiden viesti on se, että tarvitaan enemmän ja rohkeampaa osaamisen ja sisältöjen kaupallistamisen kyvykkyyttä. Tekijöiden tarkoitus on tuottaa arvoa itselleen sekä muille ihmisille, yrityksille ja organisaatioille.

Lisäksi kasvuohjelmassa pyritään luovan talouden jaottelulla purkamaan toimialojen lokeroimista sekä puheen että arjen toiminnan tasoilla. Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimialojen sisällä sekä niiden ulkopuolella toimijat lokeroidaan usein omiin sektoreihinsa, mikä aiheuttaa siiloutumista myös verkostoissa, tekemisessä ja rahoituksessa.

Lokerointi estää tai ainakin hidastaa luovan talouden kokonaisuuden kasvua, ja pahimmassa tapauksessa tekijästä tulee väliinputoaja, joka on liian luova yhdelle ja liian kaupallinen toiselle taholle. Tosiasiassa kasvua luo juuri näiden kahden puolen mahdollistaminen.

Mitä tarkoitetaan kasvulla?

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimialoilla on tarve monenlaiselle kasvulle. Yksilöiden toimeentulon turvaaminen ja koko aluetalouden näkökulma on noussut vahvasti esiin kasvuohjelmatyön aikana. Tekijöiden viesti on kuitenkin se, että pelkkä taloudellinen kasvu ei ole itseisarvo. Taloudellinen kasvu mahdollistetaan monitahoisella kasvuhakuisilla tekemisellä, joka tarkoittaa osaamisen, verkostojen, kansainvälisyyden ja sosiaalisen pääoman vahvistamista. Ydinviesti on, että taloudellinen kasvu edellyttää sitä tukevien rakenteiden kasvua. Ei ole yhtä ilman toista.

Muutoksen vaikuttavuuden kannalta erityisen tärkeää on asenneilmaston muutos. Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvua hidastavat esimerkiksi rakenteelliset ennakkoluulot sekä niin kasvun tekijöiden kuin mahdollistajien (tukijat, päätöksentekijät) tietämättömyys ja pessimistiset tai jopa negatiiviset asenteet. Aluetalouden ja kansantalouden näkökulmasta on toivottavaa, että asenteissa tehdään suoranainen täyskäännös siten, että rakenteiden kehittämistä ja tekijöiden tukemista ei nähdä leikattavana kulueränä, vaan sijoituksena tulevaisuuden kasvualaan.

Kasvuohjelmassa puhutaan **kasvun taseesta**, joka tarkoittaa kaikkea sitä hyvää, jota luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekeminen tuottaa Lapille alueena. On tärkeä tunnistaa, että taseessa on monta erää: luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvu tuottaa sen omille toimialoille hyvää, mutta toimintalogiikkaan on sisäänrakennettu myös muiden toimialojen ja koko alueen vivuttaminen kasvuun. Sisällöt ja palvelut tuottavat maakuntaan kasvun taseena taloudellisen kasvun lisäksi myös kulttuurihyvinvointia eli niillä on vahva vaikutus ihmisten hyvinvointiin, yhteisöjen resilienssin vahvistamiseen ja kestävän taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edellytyksiin.

Yksi tärkeimmistä havainnoista kasvuohjelmatyössä on ollut ymmärrys siitä kuinka kaikki päätöksentekijät eivät ymmärrä luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimialojen todellista vaikuttavuutta ja kasvun taseen eri eriä. Se mikä nykypuheessa näyttäytyy kulueränä, on todellisuudessa usein välttämätön ehto toimialojen taloudelliselle kasvulle.

Kasvun mahdollistamiseen kuuluu julkisesti tuettua palvelua, koulutusta, verkostoja ja innovaatiotyötä kuten kaikilla toimialoilla. Isoin ero lienee se, että luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakentällä vaikuttavat historialliset omat perinteet, joiden kautta monia asioita sanoitetaan eri tavoin kuin muilla toimialoilla. Esimerkiksi apurahoitettu taiteen tekeminen olisi jollain toisella toimialalla innovaatiotyötä; mahdollisuus kokeilla ja kehittää jotain sellaista uutta, joka tukee tekijän ja koko toimialan kasvua, mutta perustoiminnassa olisi vielä liian riskialtis kokeilu. Esimerkiksi valtionosuus-rahoitteisesti toimivilla taide- ja kulttuurialan organisaatioilla on rooli kasvun tekijöinä, mutta samalla ne ovat luovien alojen, taiteen ja kulttuurin TKI-ympäristöjä, yhteistyö- ja kokeilualustoja sekä alkutuotannon tutkimusyksiköitä ja sisältöjen kokoajia sekä kasvun mahdollistajia esimerkiksi freelancereille.

Kasvu edellyttää muutosta sekä kasvun tekijöiden että mahdollistajien asenteissa ja puheissa. Ei tule ajatella, että ekosysteemissä toinen puoli on vain kuluerä (perusrakenteet) ja toinen kasvua (liiketoiminta). Yhtä ei ole ilman toista, vaikka kehitettävää onkin molemmissa. On löydettävä yhteinen kieli ja kasvatettava yhdessä ymmärrystä siitä, mitkä

kaikki tekijät vaikuttavat kasvuun, mitä se jokaiselle merkitsee ja mikä merkitys omalla tekemisellä tässä kasvun kokonaisuudessa on. Siihen tähtää myös tämä kasvuohjelma.

2. Toimijakenttä

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

Miksi toimijakentän ymmärtäminen on tärkeää?

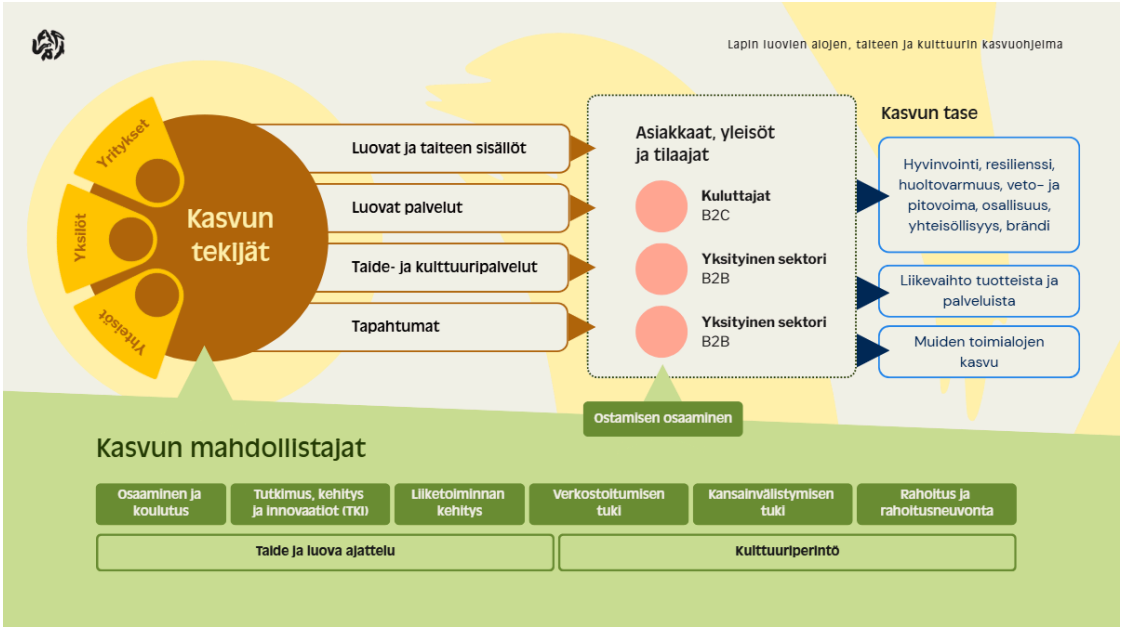
Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakenttä muodostuu lukuisista eri toimialoista ja taiteenlajeista, joilla on omat perinteensä ja ansaintamallinsa. Toimijakenttä Lapissa on sekä monipuolinen, monikulttuurinen että kansainvälinen. Lokeroivan, tekijyyteen tai toimialaan perustuvan jaottelun sijaan tämä kasvuohjelma tarkastelee kenttää yhteisten **arvoketjujen ja roolien kautta**.

Jaottelun tavoitteena on auttaa sekä tekijöitä että eri sektoreilla toimivia päätöksentekijöitä ja kasvun mahdollistajia ymmärtämään yhteisiä tarpeita kasvun polulla.

Toisaalta tarkoituksena on tietoisesti vähentää alaan usein liitettyä ”mystiikkaa” ja purkaa vanhentuneita ennakkokäsityksiä. Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kentällä on loppujen lopuksi hyvin samanlaisia toiminnan, rahoituksen ja kehittymisen tarpeita kuin millä tahansa muullakin sektorilla. On keskeistä ymmärtää toimijuutta, rakenteita ja rahoituksen malleja kokonaisuutena.

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma jaottelee toimijakentän **kasvun tekijöihin** ja **kasvun mahdollistajiin**. On hyvä huomata, että yksittäinen henkilö, yhteisö tai yritys voi yhtä aikaa olla sekä kasvun tekijä että kasvun mahdollistaja.

Tavoite on, että jokainen luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvun tekijä ja mahdollistaja - toimialasta tai toiminnan muodosta riippumatta - pystyisi tunnistamaan oman roolinsa ja mahdollisuutensa tässä ekosysteemissä.

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakentän kuvaus perustuu Lapin tilannekatsaukseen [Tilannekuva Lapin luovista aloista sisältäen taiteen ja kulttuurialan, 06/2025] sekä kasvuohjelmatyön aikana kerättyyn tietoon, joita on peilattu kansallisesti [Luovan talouden kasvustrategia 2025–2030, VN-2025-61] ja kansainvälisesti käytössä olevaan luovan talouden toimintakentän kuvaukseen.

Kasvun tekijät: Maailmalle kurkottava latva

Arvonluonnin ytimessä ovat tekijät eli kasvavan puun maailmalle kurkottava latva: sisältöjä, palveluita ja tapahtumia tuottavat yksilöt, yhteisöt ja yritykset. Tekijöiden näkökulma, yhteiskunnallinen positio ja motivaatio vaihtelevat syvästä taiteellisesta kutsumuksesta intohimoiseen liiketoiminnan skaalaamiseen, ja jokaisella on rooli kasvun ekosysteemissä.

Kansallisen luovan talouden kasvustrategiaa mukaillen Lapin kasvun tekijät ja heidän roolinsa arvoketjussa voidaan jakaa neljään kategoriaan:

Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat: Tekijät, jotka luovat monistettavia ja skaalautuvia sisältöjä (esim. av-ala, peliteollisuus, kirjallisuus, äänitteet). Toiminta perustuu vahvasti aineettomiin oikeuksiin (IPR), digitaalisiin jakelukanaviin ja kansainvälisten markkinoiden tavoitteluun.

Luovien palveluiden tuottajat: Tekijät, jotka myyvät luovaa asiantuntijuuttaan erityisesti yrityksille (B2B). Tähän joukkoon kuuluvat muun muassa muotoilun, arkkitehtuurin, viestinnän ja markkinoinnin tekijät, jotka vahvistavat, tukevat ja uudistavat muiden toimialojen (liike)toimintaa.

Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat: Tekijät, jotka tuottavat kohtaamisia taiteen äärellä. Näitä ovat esimerkiksi esittävän taiteen tekijät, kuvataiteilijat, yhteisötaiteilijat, galleriat, museot, taiteen perusopetus. Tuottavat palveluita julkiselle sektorille (B2G), yrityksille (B2B) ja kuluttajille (B2C), edistäen liikevaihtoa ja tuottavuutta, mutta myös esimerkiksi hyvinvointia, alueen kulttuurista identiteettiä.

Tapahtumien tuottajat: Erilaisten festivaalien, konserttien ja yritystapahtumien tekijät. Tapahtumat toimivat merkittävinä kohtaamisalustoina, jotka kytkeytyvät Lapissa vahvasti alueen veto- ja pitovoimaan, matkailuun ja muiden alojen elinvoimaan.

On tärkeä ymmärtää, että saman tekijän toimintaan voi sisältyä vaikka kaikkien neljän kategorian mukaista arvon tuottoa.

Esimerkki: Musiikkialan freelancer

Sama toimija voi sujuvasti liikkua roolista ja arvoketjun osasta toiseen. Esimerkiksi yksittäinen musiikkialan freelancer voi toimia taide- ja kulttuuripalveluiden kentällä musiikinopettajana (palkkatyö) ja keikkamuusikkona (kevytyrittäjä). Samanaikaisesti hän voi tuottaa luovia palveluita säveltämällä tilaustyönä mainosmusiikkia yrityksille (B2B), ja luoda skaalautuvia taiteen sisältöjä julkaisemalla omaa musiikkia, josta hän kerryttää tekijänoikeuskorvauksia (IPR) kansainvälisillä markkinoilta.

Kasvun mahdollistajat: Vahvat juuret ja tukeva runko

Jotta latva voi kasvaa ja kukoistaa, se tarvitsee alleen vahvan perustan. Kasvun mahdollistajat jakautuvat alkutuotantoa ruokkiviin *juuriin* ja toimintaa jalostavaan *runkoon*.

Yksi merkittävimmistä kasvun haasteista on, että tekijät eivät tunnista tarpeitaan ja eivät löydä tarpeisiinsa vastaavaa apua, tukea tai rahoitusinstrumenttia. Jotta kasvua voi tapahtua, on tehtävä alueellisesti toimia eli tekoja, jotka varmistavat, että yksittäiset toimijat selättävät kasvun esteet ja pääsevät etenemään poluillaan kohti tavoitteitaan.

Juuret

Taide, luova ajattelu ja kulttuuriperintö ovat kaiken kasvun raaka-aine. Nämä toimijat eivät ole ainoastaan säilyttäjiä ja asiantuntijoita, vaan myös aktiivisia sisällöntuottajia ja alustoja luovalle kokeilulle, tulkinnalle ja eri toimialoja yhdistävälle yhteistyölle. Kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöihin liittyvä tieto, kokemus ja käyttö ovat keskeisiä luovan talouden sisällöllisiä voimavaroja.

Tämän perustan muodostavat niin varhaiskasvatus ja peruskoulu, ammattimainen vapaa kenttä, taiteen perusopetus, taiteen tutkimus, museot kuin oppimisen ja kokeilemisen mahdollistavat harrastajayhteisöt. Ne edustavat luovan talouden alkutuotantoa, jonka elinvoimaisuudesta kantavat päävastuun muun muassa kunnat, Taide- ja kulttuurivirasto, erilaiset säätiöt, vapaan kentän toimijat, VOS-toimijat, museot, oppilaitokset, harrastajakenttä, Saamelaiskäräjät.

Alkutuotannon tehtävänä on varmistaa, että juuret tuottavat latvaosan tekjöille osaamisen kasvua, sisällöllisen perinnön sekä kykyä luoda uutta. Erityisesti saamelaisen kulttuuriperinnön osalta korostuvat omaehtoisuus, kulttuuriset oikeudet ja elävän kulttuurin jatkuvuuden turvaaminen, mikä asettaa kehittämiselle omat, tärkeät lähtökohtansa.

Runko

Kun sisältö, palvelu tai tapahtuma halutaan viedä markkinoille tai integroida muihin toimialoihin, tarvitaan mukaan puun runko eli jalostajat. Näitä ovat muun muassa tekijyyteen valmistavat oppilaitokset, TKI-toimijat, aluekehittäjät, uuden luomista mahdollistavat apurahat, kuntien kehitys- ja yritys-, elinvoima- ja kulttuurin yksiköt, ministeriöt ja poliittiset päätöksentekijät (rakenteiden uudistaminen ja rahoituksen kehittäminen) sekä rahoittajat ja rahoitusneuvojat, jotka tarjoavat tukevan rakenteen toiminnan kehittämiseen, kasvuun ja kansainvälistymiseen.

Esimerkki: Luovien palveluiden tuottajan matka juurilta maailmalle

Lappilaisen luovia palveluita tuottavan yrityksen kasvu ei ala y-tunnuksen perustamisesta, vaan paljon aikaisemmin. Tulevan yrittäjän luova ajattelu ja visuaalinen ongelmanratkaisukyky heräävät jo varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa ja saavat lisäpotkua paikallisen taiteen perusopetuksen ja harrastajayhteisöjen toiminnassa. Esimerkiksi museo-, teatteri- ja konserttikokemukset, muut pohjoisen kulttuuriperintö sekä digitaalisilla alustoilla kulutettu lappilainen sisältö rakentavat tekijälle omaleimaisen kädenjäljen.

Tekijä kouluttautuu Lapissa taiteen maisteriksi ja perustaa yrityksen, joka alkaa myydä luovia palveluita (esim. brändäystä ja palvelumuotoilua) alueen matkailu- ja teollisuusyrityksille (B2B) sekä julkiselle sektorille (B2G). Yritys haluaa skaalata toimintaansa ja suunnata kv-markkinoille, tekijä löytää asiantuntemusta ja riskirahoitusta viennin käynnistämiseen. Kehitysyhtiö auttaa rakentamaan kansainvälisiä myyntiverkostoja, ja yhteinen TKI-hanke alueen korkeakoulun kanssa tuottaa yritykselle uuden, digitaalisesti skaalautuvan palvelumallin.

Tuloksena on kansainvälisesti menestyvä yritys (latva), jonka kilpailukyky lepää syvällä alueen kulttuurisissa juurissa (alkutuotanto), mutta jonka mitattava liiketoiminnan kasvu on tehty mahdolliseksi oikea-aikaisen liiketoimintatuen, rahoituksen ja verkostojen (jalostajat) avulla.

Markkina ja rajapinnat

Arvoketju kulminoituu siihen, miten latvan tuottama arvo kohtaa asiakkaansa (B2B, B2G, B2C). Kasvuohjelmatyössä nousi esiin myös tarve ostamisen osaamisen tukemiselle ja kasvattamiselle. Todellinen vipuvoima edellyttää esimerkiksi, että julkinen sektori tekee innovatiivisempia hankintoja, tai että matkailu-, sote- ja teollisuusaloilla osataan ostaa palveluita ja sisältöjä toiminnan ja kasvun tueksi.

Kansainvälisten markkinoiden tavoittelu tuo arvoketjuun omat kriittiset erityispiirteensä. Merkittävin kasvupotentiaali on usein kansainvälisellä kentällä. Kv-myynti ja vienti edellyttävät kuitenkin tekijöiltä ja mahdollistajilta vahvaa aineettoman arvonluonnin ja IPR-oikeuksien (Intellectual Property Rights) hallintaa, digitaalisten jakelualustojen ymmärrystä sekä ammattimaisia välittäjärakenteita, kuten agentuureja. Lisäksi Lapin vahva matkailu toimii ainutlaatuisena rajapintana: se on kansainvälinen markkina, joka saapuu suoraan alueelle ja kulttuuri on luonnon rinnalla yksi tärkeimpiä syitä matkustaa Lappiin.

Kasvun tase: Mitä Lappi saa?

Poliittisessa päätöksenteossa ja aluekehityksessä kulttuuri ja luovat alat on perinteisesti nähty hyvän elämän mahdollistajina, mutta toistaiseksi harvemmin strategisena investointina. Tulevaisuudessa menestyminen edellyttää tämän muuttamista: luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tuottama arvo on aluetalouden kovaa ydintä. Tuotettu arvo on aina viime kädessä mitattavissa, joko suoraan ansaittuina euroina, eri toimialojen kasvaneena arvona tai yhteiskunnan säästäminä kuluina.

Kun Lappi investoi luovien alojen ja kulttuurin kasvuohjelman toteuttamiseen, maakunnan kasvun tase muodostuu kolmesta pilarista:

Suora taloudellinen hyöty ja aineeton arvonluonti (ansaitut eurot)

Maailmantalous siirtyy kovaa vauhtia kohti aineetonta arvonluontia, jossa arvo ei perustu vain fyysisiin resursseihin, vaan immateriaaliin sisältöön. Kasvu tarkoittaa uusien, skaalautuvien yritysten syntyä, työllisyyden parantumista ja vientitulojen kasvua. Digitaalisten kanavien myötä Lapin luova osaaminen on mahdollista viedä tehokkaasti myös kansainvälisille markkinoille. Kun esimerkiksi lappilainen säveltäjä, pelistudio, kuvataiteilija, av-tuotanto tai muotoilutoimisto myy osaamistaan kansainvälisesti, se kotiuttaa aineettoman arvonluonnin tulot suoraan Lapin aluetalouteen.

Vipuvaikutus muihin toimialoihin (kerrannaisvaikutukset)

Maailman muuttuessa uudistusmiskykyä, luovia ratkaisuja ja kiinnostavia sisältöjä tarvitaan kaikilla toimialoilla sekä julkisella sektorilla. Toimialojen kehittämiä menetelmiä ja ratkaisuja tarvitaan niin TKI-työssä (tutkimus, kehitys, innovaatiot) kuin aluekehittämisessä. Kun luovat alat, taide ja kulttuuri integroidaan muiden alojen ja julkisen sektorin kehitykseen, se nostaa koko Lapin elinkeinoelämän arvoa, innovaatiokykyä ja kansainvälistä kilpailuetua.

Yhteiskunnallinen arvo ja resilienssi (säästetyt eurot ja elinvoima)

Luovuudella, taiteella ja kulttuurilla on tutkimuksin todennettu kyky vahvistaa yhteisöjä ja ihmisiä. Vaikutus on mitattavissa muun muassa julkisen sektorin säästyneinä euroina ja kasvaneina tuloina, kun ihmiset ovat elinvoimaisempia ja Lappi vetää puoleensa ja pitää otteessaan. Kulttuurihyvinvoinnin vahvistaminen tukee alueen henkistä huoltovarmuutta ja turvallisuuden kokemusta, yhteisöjen identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta, eri väestöryhmien, mukaan lukien eri ikäisten, kohtaamista sekä ennaltaehkäisevää hyvinvointia ja sitä kautta julkisen sektorin kestävyyttä.

Tekemisen tuloksena syntyy esimerkiksi resilienssin ja huoltovarmuuden edellyttämää sivistystä, informaatiolukutaitoa, luottamusta ja yhteisöllisyyttä sekä veto- ja pitovoiman edellyttämää osallisuutta, jaettuja kokemuksia, mielikuvia ja kerrottuja tarinoita.

3. Visio ja tavoitteet

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

VISIO

Visio | **Juuret syvällä, latva maailmalla**

- 2030-luvulla
    - Lappi on kestävä ja vetovoimainen kasvuympäristö luovan työn tekijöille, jotka tuottavat elinvoimaa Lappiin.
    - Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimialat muodostavat Lapin elinkeinokentän arvostetuimman pilarin.
    - Vahvoilta juurilta on hyvä ponnistaa kansainväliseen menestykseen.

TAVOITTEET

Kasvuohjelman visiota tehdään todeksi kolmen tavoitteen kautta, jotka on esitelty tarkemmin seuraavilla sivuilla.

Tavoite 1 | **Kestävä koti tekijöille**
Kasvu kumpuaa tekijöistä, joilla on hyvä olla ja pysyä Lapissa.

Tavoite 2 | **Elinvoiman vipuvarsi**
Kasvu kumpuaa toimialarajat ylittävästä tekemisestä.

Tavoite 3 | **Kansainvälinen ilmiö**
Kasvu kumpuaa kansainvälisyydestä. Lapin luovilla aloilla, taiteella ja kulttuurilla on kaikki edellytykset olla kokoaan suurempi maailmalla.

Tavoite 1 | **Kestävä koti tekijöille**

Kasvu kumpuaa tekijöistä, joilla on hyvä olla ja pysyä Lapissa. Inhimillisesti kestävä kasvu edellyttää työn merkityksellisyyden ja kuormittavuuden tunnistamista ja tunnustamista (asenteet), tekijöiden osaamisen kasvattamista (käytänteet, työkalut) sekä elinkeino- ja urapolkujen tukemista. Kestävässä kodissa on pito- ja vetovoimaa osaaville tekijöille.

Lähtötila

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kenttä on potentiaalinen kasvamaan, mutta tekijät kamppailevat arjessaan tekemisen pirstaleisuuden, yksinyrittäjyyden, ennakkoluulojen ja asenteiden, toimeentulon epävarmuuden ja jaksamisen haasteiden kanssa. Tekijöiden kasvupolut ovat katkonaisia ja epäselviä, rahoituksessa ja sosiaaliturvassa tekijät ovat väliinputoajia, mikä heikentää maakunnan kykyä pitää kiinni parhaista osaajistaan. Lisäksi digitaaliseen palvelutalouteen siirtyminen ja esimerkiksi tekoälyn aiheuttamat muutokset toimintakentässä haastavat tekijöiden arkea ja edellyttävät uuden oppimista.

Tavoitetila

Tulevaisuuden Lappi on vetovoimainen ja inhimillisesti kestävä kasvuympäristö, jossa monialainen luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekeminen nähdään arvostettuna ja kasvupotentiaalisena elinkeinona. Tulevaisuuden Lapissa annetaan myös tilaa yrittäjyydelle, jota kansainväliset asukkaat ja monikulttuurinen toimijakenttä tuovat. Toimijoiden hyvinvointi, jatkuva osaamisen vahvistaminen ja selkeät ammatilliset polut tekevät Lapista paikan, jossa tekijät voivat kukoistaa, kokeilla ja kansainvälistyä kestävästi osana elinvoimaista pohjoista yhteisöä.

Kasvun mahdollistajan kriittinen toiminta

- **Tunnista ja tunnusta**: Huomioi toimintakentän erityispiirteet (esim. toimeentulon pirstaleisuus, ansaintamallit, innovaatiotyön erityispiirteet, digitaalisten ratkaisujen tarpeet). Ota rooli mahdollistajana, joka ymmärtää ekosysteemin lukuisia eri toimialoja, kasvun mahdollistamisen eri tasoja sekä kasvun merkityksen alueen elinvoimalle.
- **Varmista jatkuvuus**: Rakenna siltoja rahoitusten (esim. apurahat, TKI-rahoitus, riskirahoitus) ja hankkeiden välille. Tue pitkäjänteisiä kehityspolkuja pelkkien pistemäisten avustusten sijaan, jotta tekijöiden on turvallista sitoutua Lappiin.
- **Poista esteitä**: Toimi aktiivisesti kasvupolkujen sujuvoittamiseksi ja (liike)toimintaedellytysten parantamiseksi. Tarjoa konkreettisia työkaluja ja verkostoja osaamisen kehittämiseen ja kaupallistamiseen.

Tavoite 2 | **Elinvoiman vipuvarsi**

Kasvu kumpuaa toimialarajat ylittävästä tekemisestä. Tavoitteena on, että luovien alojen, taiteen ja kulttuurin luontainen tapa toimia toisten toimialojen kanssa tunnistetaan ja siltoja eri toimialojen välille rakennetaan. Tästä saavat vipuvoimaa kaikki toimialat. Erityisesti julkinen sektori, matkailu, teollisuus ja soteala saavat lisävoimaa luovista sekä taiteen ja kulttuurin palveluista, innovaatioista ja tapahtumista.

Lähtötila

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin rooli muiden toimialojen katalysoijana on merkittävä, mutta kasvua rajoittavat jaetun ymmärryksen ja yhteisen kielen puute ja pistemäinen yhteistyö. Vaikka verkostoja on, luovan osaamisen integroiminen esimerkiksi matkailun, teknologian tai sote-palvelujen arjen kehittämiseen jää vielä usein irralliseksi ja kokeiluluontoiseksi tekemiseksi, ja pitkäjänteisen tekemisen hyödyt ja vaikuttavuus jäävät saavuttamatta.

Tavoitetila

Tulevaisuuden Lappi on rohkea ja monialainen, kun luovien alojen, taiteen ja kulttuurin osaaminen on kiinteä osa koko maakunnan elinvoimaa ja aluekehitystä. Toimialarajat ylittävä yhteistyö on muuttunut käytännöiksi, jotka synnyttävät uusia (liike)toimintamalleja, vahvistavat Lapin kärkialoja, lisäävät alueen kilpailukykyä, tuovat Lappi-brändiin syvyyttä ja tuottavat yhteiskunnallista kestävyyttä.

Kasvun mahdollistajan kriittinen toiminta

- **Törmäytä ja yhdistä**: Luo tavoitteellisia kohtaamispaikkoja ja foorumeita, joissa luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijät sekä esim. teknologiaosaajat, matkailuyrittäjät, rahoittajat ja päättäjät voivat oppia toisiltaan ja kehittää yhteisiä tuotteita ja palveluita.
- **Sanoita ja konkretisoi**: Rakenna yhteistä ymmärrystä. Määritä selkeitä mittaristoja, joiden avulla luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tuottama arvo aluetalouteen ja (liike)toimintaan, innovaatiopotentiaali ja yhteiskunnalliset vaikutukset tehdään näkyviksi muille sektoreille, päättäjille ja rahoittajille.
- **Integroi rakenteisiin**: Varmista, että luovat alat, taide ja kulttuuri ovat tiiviisti mukana esimerkiksi alueen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa (TKI) sekä erilaisissa kasvun rahoituksen rakenteissa. Hyödynnä ja kohdenna julkisia hankintoja ja olemassa olevaa infrastruktuuria tukemaan kasvua.

Tavoite 3 | **Kansainvälinen ilmiö**

Kasvu kumpuaa kansainvälisyydestä. Lapin luovilla aloilla, taiteella ja kulttuurilla on kaikki edellytykset olla kokoaan suurempi maailmalla, kun hyödynnetään digitaaliset jakelukanavat ja vahvistetaan aineettoman arvonluonnin ja IPR:n (Intellectual Property Rights) osaamista. Vahvasta, omaleimaisesta identiteetistä kumpuavat sisällöt ja konseptit ovat juuri niitä, jotka kiinnostavat kansainvälisillä markkinoilla.

Lähtötila

Lapissa on pitkät perinteet rajat ylittävälle yhteistyölle ja myös luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijöillä on kansainvälisiä yhteyksiä. Arktinen herättää paljon kiinnostusta maailmalla ja Lapin vahvuus matkailualueena tuo kansainväliset asiakkaat kotiovelle. Kansainvälistyminen on kuitenkin vielä usein pistemäisten kokeilujen ja yksittäisten toimijoiden rajallisten resurssien varassa. Laajempia läpimurtoja ja vientiä hidastavat puutteet aineettoman arvonluonnin kaupallistamisessa ja IPR-oikeuksien hyödyntämisessä, digitaalisten levityskanavien heikko osaaminen sekä vientirakenteiden puuttuminen.

Tavoitetila

Tulevaisuuden Lappi on kansainvälisesti tunnustettu, luovan osaamisen sekä taide- ja kulttuuri-innovaatioiden keskittymä. Alueella on toimivat vientirakenteet ja vahva aineettoman arvonluonnin osaaminen. Paikalliset, omaleimaiset sisällöt sekä luovat ja taide- ja kulttuuripalvelut skaalautuvat kansainvälisille markkinoille digitaalisia palvelumalleja sekä tiivistä ja sujuvaa pohjoismaista yhteistyötä hyödyntäen.

Kasvun mahdollistajan kriittinen toiminta

- **Kokoa ja välitä**: Luo pysyviä vienti- ja välittäjärakenteita (esim. agentuuritoimintaa ja konsortioita), jotka kokoavat yhteen luovan alan toimijoiden voimavarat. Rakenna yhteisiä alustoja kansainvälisen myynnin, markkinoinnin ja jakelun tueksi, jotta kenenkään ei tarvitse ponnistaa maailmalle yksin.
- **Vahvista aineetonta arvonluontia**: Juurruta aineettomien oikeuksien (IPR), lisensoinnin ja digitaalisen kaupallistamisen osaaminen tekijöiden arkeen. Varmista, että ainutlaatuinen kulttuuripääoma kääntyy tekijöilleen kestäväksi ja skaalautuvaksi liiketoiminnaksi oikeuksia ja eettisiä periaatteita kunnioittaen (esimerkiksi kuten Disney teki yhteistyötä saamelaistoimijoiden kanssa Frozen II -elokuvan tuotannossa).
- **Ylitä rajat**: Tiivistä rajat ylittävää pohjoismaista ja arktista yhteistyötä. Poista aktiivisesti käytännön esteitä kansainvälisen toiminnan tieltä (mm. kieliongelmat, rajaesteet). Valjasta digitaaliset jakelukanavat ja Lapin kansainväliset matkailijavirrat tehokkaasti alueen oman taiteen, kulttuurin ja luovan osaamisen näyteikkunaksi kansainvälisille markkinoille.

4. Suositukset eri toimijaryhmien näkökulmista

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

Toimijaryhmien yhteiset tarpeet

Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakenttä on erittäin laaja, kattaa lukuisia eri toimialoja ja sisältää valtavasti erilaista toimintaa. Kasvuohjelmassa toimijakenttä on jaettu neljään toimijaryhmään arvoketjun näkökulmasta.

- Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat
- Luovien palveluiden tuottajat
- Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat
- Tapahtumien tuottajat

Ohessa on esitetty kasvun esteitä ja mahdollisuuksia sekä annettu suosituksia toimijaryhmän kanssa etenemiseksi. Lisäksi tähän on koottu tunnistettuja Lapin toimijakentän yhteisiä näkökulmia kasvuun.

1. Kasvu tarkoittaa jatkuvuutta ja toimintakykyä, ei vain euroja

Pirstaleisessa toimijakentässä tekijät kamppailevat useiden ansaintamallien ristiaallokossa, toimien niin julkisen sektorin kuin kaikkien muiden toimialojen kanssa sekä tietysti lähellä asiakkaita, yleisöjä, kohderyhmiä. Tekijöille kasvu tarkoittaa jatkuvuutta; ennakoitavuutta, hyvinvointia ja jaksamista. Voidaan puhua laadullisesta kasvusta, jossa tärkeää on luovuuden ylläpitäminen, infran ja ympäristöjen kasvu, luottamus tulevaisuuteen sekä uusien sukupolvien kasvu tekijöiksi, sisältöjen kuluttajiksi ja yleisöiksi.

2. Osaaminen näkyviin ja käyttöön

Vaikka puhutaan sisällöistä, palveluista ja tapahtumista, on niiden takana lähes aina ihminen ja hänen osaamisensa. Arvo syntyy kohtaamisissa eli luovan tekijän ja vastaanottajan törmäämisessä. Lapissa on paljon korkeatasoista osaamista. Tukea tarvitaan osaamisen tunnistamisessa ja sanoittamisessa, sillä muuten ei ole myytävää, eikä ostettavaa. Tekijöiden ääni ja osaaminen pitää saada myös vahvemmin osaksi alueen kehittämistä. Kaupallista osaamista (esim. myynti, hinnoittelu, tuotteistaminen) tulee kasvattaa koulutuksen ja muiden tukipalveluiden avulla. Myös ostajien osaamista pitää lisätä.

3. Tunnettuus, löydettävyys ja oma ääni yli rajojen

Ylpeys oman maakunnan tekemisestä on ulotettava koskemaan myös luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakenttää valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Asenteet vaikuttavat niin tekijöiden jaksamiseen, alueen talouteen kuin Lappi-brändin monimuotoisuuteen. Lapin toimijakenttää on tehtävä tutuiksi yli toimialarajojen, maantieteellisten rajojen ja kielellisten rajojen. Tukea tarvitaan esimerkiksi tarjooman sanoittamisessa monikielisesti, mikä on elintärkeää esimerkiksi jo monen matkailualan toimijan kanssa tehtävässä yhteistyössä. Laajaa lukuisia toimialoja yhdistävää toimijakenttää ei voi laittaa yhteen muottiin, mutta yhteinen suunta ja ylpeys voi silti olla totta.

Toimijaryhmä 1 | **Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat**

Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajien työn keskiössä on monistettavuus ja skaalautuvuus (esim. av-ala, peliteollisuus, kirjallisuus, äänitteet). Toiminta perustuu vahvasti aineettomiin oikeuksiin (IPR), digitaalisiin jakelukanaviin ja kansainvälisten markkinoiden tavoitteluun.

Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajista Lapissa on vielä vähän tietoa. Oheiset suositukset perustuvat työpajoissa ja haastatteluissa kerättyyn tietoon, mutta myös kansallisella tasolla tunnistettuihin esteisiin ja mahdollisuuksiin. Toimijaryhmän kasvupotentiaali on suuri, joten on suositeltavaa kerätä lisää tietoa toimijaryhmän tarpeista esimerkiksi kehittämispilottien yhteydessä.

Kasvun esteet

- **Pullonkaula alkutuotannon ja skaalautuvuuden välillä**: Rakenteiden hajanaisuuden takia taide ja kulttuuriperintö jää arkistoihin, innovatiiviset sisällöt jäävät apurahatekijöiden pöytälaatikoihin tai kertaluontoisiksi kokeiluiksi ja todellinen potentiaali jää saavuttamatta.
- **Kaupallistamisen haasteet**: Aineettoman arvonluonnin ja IPR-oikeuksien hyödyntämisen ja kaupallistamisen osaamisessa on puutteita. Lisäksi esimerkiksi perinteisten yrityspalveluiden tiedon ja osaamisen puutteen vuoksi luova tai taidelähtöinen liikeidea saatetaan lokeroida epäuskottavaksi tai kannattamattomaksi, koska sitä ei ymmärretä. Sijoittajien ja riskirahoituksen puute hidastavat tekijöiden kasvua.
- **Viennin rakenteiden puute**: Kansainvälistymistä ja laajempia läpimurtoja jarruttaa ammattimaisten välittäjärakenteiden puuttuminen (agentuurit).
- **Pirstaleinen rahoitus**: Rahoituksen pirstaleisuus ja pistemäiset avustukset vaikeuttavat pitkäjänteistä toiminnan ja sisältöjen kehittämistä.

Kasvun mahdollisuudet

- **Kansainvälinen kysyntä ja skaalautuminen**: Alueellisista erityispiirteistä kumpuavat omaleimaiset sisällöt voivat menestyä kansainvälisillä markkinoilla, ja digitaaliset alustat mahdollistavat sisältöjen nopean skaalautumisen
- **Toimialarajat ylittävä arvonluonti**: Luovien ja taiteen sisältöjen yhdistäminen muiden toimialojen (kuten teknologia, teollisuus ja matkailu) tuotekehitykseen tarjoaa uusia, aineettomaan arvoon perustuvia liiketoimintamalleja.

Suosituksia kasvun tukemiseksi

Alkutuotanto	Uudistetaan rakenteita, jotta tekijät voivat ja osaavat hyödyntää paremmin taiteen tutkimuksen, kulttuuriperinnön ja erilaisten apurahoitettujen projektien tuottamaa tietoa, osaamista ja innovatiivisiä menetelmiä oman luovan sisällön tuottamisessa. Varmistetaan, että kansalliset ja alueelliset tavoitteet luovien alojen, taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen ja rakenteiden vahvistamisesta täyttyvät.
Osaamisen kasvu	Juurrutetaan aineettomien oikeuksien (IPR), lisensoinnin ja digitaalisen kaupallistamisen osaaminen osaksi tekijöiden arkea (toiminnan kehittämisen tuki) ja perusosaamista (koulutus). Kehitetään tekijöiden osaamista digitaalisista palvelumalleista ja tekoälyn mahdollisuuksista.
Tutkimus, kehitys ja innovaatiot (TKI)	Kasvatetaan luovien ja taiteen sisältöjen tuottajien osuutta alueen TKI-rahoituksen hyödyntäjinä. Luovien ja taiteen sisältöjen tekijöitä voidaan integroida mukaan monialaisiin kehityshankkeisiin (siilojen purkaminen, innovaatiopotentiaali).
Liiketoiminnan kehittäminen	Tarjotaan kasvupolkujen sujuvoittamiseksi konkreettisia työkaluja aineettoman pääoman kaupallistamiseen ja tuotteistamiseen.
Rahoitus ja rahoitusneuvonta	Rakennetaan siltoja eri rahoitusmuotojen (esim. apurahat, TKI- ja riskirahoitus) välille, jotta turvataan ideoiden ja sisällöntuotannon pitkäjänteinen kehityskaari pelkkien yksittäisten projektien sijaan.
Kansainvälistyminen	Edistetään pysyviä vienti- ja välittäjärakenteita sekä yhteisiä alustoja myynnin ja jakelun tueksi, jotta kenenkään ei tarvitse ponnistaa maailmalle yksin.
Verkostoituminen	Luodaan tavoitteellisia kohtaamispaikkoja, joissa sisältöjen tuottajat voivat kohdata toisiaan sekä mahdollisia kumppanitoimijoita, kuten matkailu-, teollisuus- ja teknologiatoimijoita yhteisten konseptien kehittämiseksi.

Toimijaryhmä 2 | **Luovien palveluiden tuottajat**

Luovien palveluiden tuottajat (esim. muotoilu, arkkitehtuuri, viestintä, markkinointi) myyvät luovaa asiantuntijuuttaan erityisesti yrityksille (B2B), mutta myös julkiselle sektorille (B2G). Toiminnan ytimessä on usein muiden toimialojen toiminnan uudistaminen.

Lapissa tämä toimijaryhmä on keskeisessä roolissa muiden alojen, kuten matkailun, teknologian, teollisuuden ja julkisen sektorin, kilpailukyvyn ja asiakaskokemuksen kehittäjinä. Kasvuohjelman työpajoissa ja ryhmähaastatteluissa nousi vahvasti esiin tarve siirtyä suorittavasta alihankinnasta strategiseen kumppanuuteen.

Kasvun esteet

- **Siiloutuminen ja yhteisen kielen puute** (B2B): Perinteisten toimialojen (esim. matkailu ja teollisuus) ja luovien alojen yritysten väliltä puuttuu usein yhteinen liiketoimintakieli. Luovat palvelut nähdään asiakasyrityksissä helposti vain operatiivisena kulueränä (esim. irrallisena kampanjana) eikä ydinliiketoimintaa ja kilpailukykyä ohjaavana strategisena investointina.
- **Rahoituksen väliinputoajuus ja riskipääoman puute**: Pudotaan usein perinteisten rahoitusinstrumenttien väliin. Toiminta ja tavoitteet nähdään liian kaupallisina ja liiketoimintalähtöisinä taide- ja kulttuurialan apurahoille, mutta samalla liiaksi aineettomaan arvoon tai "luovuuteen" perustuvina perinteisille yritys- ja riskirahoittajille.
- **Julkisten hankintojen kriteeristöt** (B2G): Alueen julkisissa hankinnoissa painotetaan liiaksi hintaa laadun sijaan.
- **Skaalautuvuuden ja tuotteistamisen haasteet**: Toiminta nojaa vahvasti aikaan sidottuun asiantuntijatyöhön (tuntiperusteinen laskutus). Arvoperusteisen hinnoittelun osaamisen ja skaalautuvien palvelukonseptien puute hidastaa kasvua.

Kasvun mahdollisuudet

- **B2B-sektorin strategiset kumppanuudet**: Lapin vahvat kärkitoimialat (matkailu, metsä- ja kaivosteollisuus, maanpuolustus, kiertotalous, raskas teollisuus) tarvitsevat luovien alojen asiantuntijuutta kehittääkseen kansainvälisesti kilpailukykyisiä, erottuvia, innovatiivisia ja kestäviä tuotteita sekä premium-tason asiakaskokemuksia.
- **Kestävä siirtymä ja osallistava kaupunkikehitys**: Vihreä siirtymä ja eurooppalaiset aloitteet, kuten New European Bauhaus (NEB), luovat uutta kysyntää luovien alojen asiantuntijuudelle sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.
- **Omien konseptien kehittäminen**: Oman aineettoman pääoman (IP) kehittäminen mahdollistaa asiantuntijapalveluiden viemisen kansainvälisille markkinoille tehokkaammin ja kannattavammin.

Suosituksia kasvun tukemiseksi

Alkutuotanto	Uudistetaan rakenteita, jotta tekijät voivat ja osaavat hyödyntää paremmin taiteen tutkimuksen, kulttuuriperinnön ja erilaisten apurahoitettujen projektien tuottamaa tietoa, osaamista ja innovatiivisiä menetelmiä oman luovan sisällön tuottamisessa. Varmistetaan, että kansalliset ja alueelliset tavoitteet luovien alojen, taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen ja rakenteiden vahvistamisesta täyttyvät.
Osaamisen kasvu	Vahvistetaan tekijöiden liiketoiminta- ja myyntiosaamista: tuotteistamista, arvoperusteista hinnoittelua sekä kykyä sanoittaa ja mitata luovan työn tuottama arvo (ROI, Return of Investment) asiakasyritysten johdolle. Lisätään myös ostajien osaamista. Käynnistetään vuoropuhelu julkisten tilaajien (B2G) kanssa hankintakriteerien kehittämiseksi ja hyötyjen ymmärtämiseksi.
Tutkimus, kehitys ja innovaatiot (TKI)	Vahvistetaan luovien palveluiden tuottajien kykyä hakea ja hyödyntää TKI-rahoitusta oman toimintansa, skaalautuvien palvelukonseptien ja aineettoman pääoman (IP) pitkäjänteiseen kehittämiseen.
Liiketoiminnan kehitys	Tarjotaan konkreettisia kehitysohjelmia asiantuntijapalveluiden paketoimiseen, omien aineettomien oikeuksien (IP) kerryttämiseen ja skaalautuvien liiketoimintamallien rakentamiseen.
Rahoitus ja rahoitusneuvonta	Tunnistetaan ja korjataan alan "väliinputoajan" asema rahoituskentällä kehittämällä rahoittajien (esim. Business Finland, Finnvera, sijoittajat) ymmärrystä luovien alojen, taiteen ja kulttuurin toimijakentästä.
Kansainvälistyminen	Tuetaan yritysten valmiuksia ja osallistumista kansainvälisiin arvoverkkoihin ja rahoitushakuihin (esim. Horizon Europe, Luova Eurooppa) tarjoamalla täsmäsparrausta vientiin ja konsortioiden rakentamiseen.
Verkostoituminen	Luodaan tavoitteellista kohtaamisen tiloja ja käytänteitä sekä saavutettavia, digitaalisia ja mukaan kutsuvia alustoja (ristiinpölytys) omien toimialojen sekä muiden toimialojen kesken.

Toimijaryhmä 3 | **Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat**

Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat tarjoavat kohtaamisia taiteen äärellä sekä julkiselle sektorille (B2G), yrityksille (B2B) että kuluttajille (B2C). Toiminnan ytimessä on kokemusten, merkitysten ja elämysten tuottaminen eri kohderyhmille. Vaikutukset ulottuvat muiden toimialojen toiminnan tukemisesta ja uudistamisesta tuotettavaan yhteiskunnalliseen hyötyyn.

Lapissa tässä ryhmässä on vahvaa osaamista, vaikka toimijakenttä on hyvin moninainen vaihdellen monen eri alan taiteilijoista yksinyrittäjiin ja valtionosuusjärjestelmän piirissä olevista VOS-toimijoista (museot, esittävän taiteen yhteisöt) harrastajapalveluiden tarjoajiin. Toimijaryhmän merkitys ja potentiaali alueen elinvoiman sekä veto- ja pitovoiman rakentajana on tärkeä.

Kasvun esteet

- **Rakenteiden ja rahoituksen sirpaleisuus**: Toiminta nojaa usein lyhytkestoisiin projekteihin ja tukiin. Jatkuva epävarmuus ja "kädestä suuhun" -elämä vaikeuttavat pitkäjänteisen toiminnan ja pysyvien palvelukonseptien kehittämistä.
- **Siiloutuminen ja yhteisen kielen puute** (B2B): Perinteisten toimialojen ja taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajien väliltä puuttuu usein yhteinen liiketoimintakieli.
- **Puutteellinen infra**: Toiminnan pyörittäminen ja esimerkiksi liiketoiminnan kehittäminen edellyttävät infraa (esim. muuntojoustavia tiloja), jota ei aina ole kustannuksiltaan järkevästi saatavilla.
- **Tuotteistamisen ja myynnin haasteet** (B2B, B2G): Oman työn arvon sanoittaminen ja hinnoittelu yritysasiakkaille on usein vaikeaa. Kulttuurimatkailun tuotteistamisessa on esimerkiksi havaittu yhteistyön merkittävä pullonkaula tekijöiden ja matkailun jakelukanavien (esim. matkanjärjestäjät) ja/tai matkailualan kumppaneiden välillä.

Kasvun mahdollisuudet

- **Matkailuyhteistyön potentiaali**: Lapin kansainvälinen, usein luontopohjainen matkailu ei vielä hyödynnä taide- ja kulttuuripohjaisten palveluiden (paikalliseen kulttuuriin ja identiteettiin pohjautuvat autenttiset sisällöt) mahdollisuuksia, jotka vahvistaisivat myös matkailun ympärivuotisuutta.
- **Osaamisen laajempi kaupallistaminen**: Taiteen ja kulttuurin tekijöillä on paljon tietotaitoa ja osaamista (esim. projektityöskentely, yhteiskehittäminen, luova ajattelu, tarinallisuus, visuaalisuus), jota voitaisiin tuotteistaa myytäväksi yrityksille ja julkiselle sektorille.
- **Kansainvälistyminen**: Kansainvälisillä markkinoilla on kiinnostusta korkeatasoisille esim. sote-alaa tukeville taide- ja kulttuuripalveluille.

Suosituksia kasvun tukemiseksi

Alkutuotanto	Uudistetaan rakenteita, jotta tekijät voivat ja osaavat hyödyntää paremmin taiteen tutkimuksen, kulttuuriperinnön ja erilaisten apurahoitettujen projektien tuottamaa tietoa, osaamista ja innovatiivisiä menetelmiä oman luovan sisällön tuottamisessa. Varmistetaan, että kansalliset ja alueelliset tavoitteet luovien alojen, taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen ja rakenteiden vahvistamisesta täyttyvät.
Osaamisen kasvu	Vahvistetaan taide- ja kulttuurialan toimijoiden valmiuksia palveluiden tuotteistamiseen, hinnoitteluun ja yleisötyöhön. Tuodaan liiketoimintaosaaminen luontevaksi osaksi taiteellista työtä.
Tutkimus, kehitys ja innovaatiot (TKI)	Madalletaan kynnystä ja vahvistetaan luovien palveluiden tuottajien kykyä hakea ja hyödyntää TKI-rahoitusta oman toimintansa, skaalautuvien palvelukonseptien ja aineettoman pääoman (IPR) pitkäjänteiseen kehittämiseen.
Liiketoiminnan kehittäminen	Kehitetään ja pilotoidaan uusia ansaintamalleja, joilla vähennetään pirstaleisuutta ja tuetaan tekijän polkua kohti potentiaalisimpia mahdollisuuksia.Tarjotaan tukea skaalaamiseen ja ammattimaistamiseen. Valmistellaan infran kehittämiseen liittyvä kokonaisuus, joka mahdollistaa kasvun mahdollisuuksien kehittämistä sekä erilaisten tilojen käytön (käyttötarpeiden väliaikaisuus, yhteiskäyttö, rakenteet) ja käyttöönoton osallistavan suunnittelun.
Rahoitus ja rahoitusneuvonta	Kehitetään rahoituspolkuja, joissa yhdistyvät julkinen tuki, apurahat ja yksityinen rahoitus. Luodaan rahoitusinstrumentteja riskinottoon ja uusien toimintamallien, palveluiden ja tuotteiden pilotointiin.
Kansainvälistyminen	Autetaan tekijöitä pääsemään osaksi kansainvälisiä myyntikanavia ja ja digitaalisia levityskanavia.
Verkostoituminen	Rakennetaan fasilitoituja yhteistyömalleja ja välittäjärakenteita taide- ja kulttuurikentän sekä muiden toimialojen välille.

Toimijaryhmä 4 | **Tapahtumien tuottajat**

Tapahtumat ovat kohtaamisalustoja, jotka kytkeytyvät Lapissa vahvasti alueen veto- ja pitovoimaan, matkailuun ja muiden alojen elinvoimaan. Erilaiset tapahtumat toimivat myös luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijöiden toiminnan sekä muiden toimialojen alustoina. Toimijakenttä on laaja, ja se palvelee niin suoraan kuluttajia (B2C), yritysasiakkaita (B2B, esim. kv-tapahtumat, matkailutapahtumat, seminaarit) kuin julkista sektoria (B2G, esim. kaupunkifestivaalit).

Tapahtumien tuottajia ei ole laajamittaisesti ollut mukana kasvuohjelmatyössä, mutta Lapissa tuotetaan paljon erilaisia tapahtumia. Kansallisiin linjauksiin peilaten voidaan sanoa, että Lapissa tapahtumien tuottajilla on potentiaalia toimia koko alueen ympärivuotisen elinvoiman ja pitovoiman moottorina.

Kasvun esteet

- **Rahoituksen sirpaleisuus ja lyhytkestoisuus**: Toiminta nojaa usein lyhytkestoisiin avustuksiin tai hankkeisiin, mikä estää pitkäjänteisen toiminnan kehittämisen.
- **Osaajapula ja kausiluontoisuus**: Tapahtuma-alan ammattilaisten löytäminen on haastavaa. Työn sesonkiluonteisuus vaikeuttaa ympärivuotista työllistämistä.
- **Yhteistyörakenteiden puute**: Esim. matkailualan ja tapahtumatuottajien välinen yhteistyö on usein pistemäistä. Puuttuu systemaattinen tapa integroida tapahtumat osaksi alueen matkailun vuosisuunnittelua.
- **Tapahtumainfrastruktuurin puutteet**: Monilla paikkakunnilla ei ole riittäviä teknisiä valmiuksia, monikäyttöisiä tiloja tai sujuvaa lupaprosessia suurten yleisötapahtumien toteuttamiseen.
- **Kansainvälisen markkinoinnin resurssit**: Pienillä toimijoilla ei ole riittävästi pääomaa tai osaamista kansainvälisen näkyvyyden saavuttamiseen.

Kasvun mahdollisuudet

- **Toimialojen välinen synergia**: Selkeät yhteiset toimintamallit, yhteinen suunnittelu ja yhteiset arvoketjut ja hankinnat tuovat synergiaetuja kaikille toimialoille (välilliset vaikutukset).
- **Digitaaliset ja hybridiratkaisut**: Uudet teknologiat mahdollistavat tapahtumien saavutettavuuden globaalisti.
- **Ekologinen kestävyys kilpailuetuna**: Lapin puhdas luonto edellyttää vastuullisia tuotantoja. "Vihreän tuotannon" osaamisesta voi tulla vientituote ja vetovoimatekijä kansainvälisille kumppaneille.
- **Ylimaakunnallinen ja kansainvälinen verkostoituminen**: Rajat ylittävä yhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia yhteistuotantoihin ja kiertueisiin, jotka jakavat tuotantokustannuksia ja kasvattavat markkina-aluetta.

Suosituksia kasvun tukemiseksi

Alkutuotanto	Varmistetaan, että tapahtumat toimivat elinvoimaisina alustoina ja esille tuomisen paikkoina paikalliselle taiteelle, kulttuuriperinnölle ja luovan työn alkutuotannolle. Tuetaan tapahtumien tuottajien ja toisten luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijöiden säännöllistä yhteistyötä, jotta paikalliset tekijät ja sisällöt saavat jatkuvia kohtaamispaikkoja sekä väyliä yleisöjen luo.
Osaamisen kasvu	Vahvistetaan tapahtumien tuottajien kaupallisia perustaitoja, kuten liiketoiminta-, myynti- ja markkinointiosaamista sekä kannattavaa hinnoittelua. Panostetaan monikielisen, saavutettavan ja yhtenäisen markkinointiviestinnän (Lappi-brändi) osaamiseen, mikä on edellytys matkailijoiden ja kansainvälisten yleisöjen tavoittamiselle.
Tutkimus, kehitys ja innovaatiot (TKI)	Kytketään tapahtumatuotanto vahvemmin osaksi alueellista TKI-toimintaa ja -rahoitusta. Luodaan monialaisia kehityshankkeita, joissa yhdistetään esimerkiksi tapahtumatuotanto, matkailu ja teknologia uusien elämyskonseptien sekä hybridi- ja digitaalisten tapahtumamallien kokeilemiseksi.
Liiketoiminnan kehittäminen	Tuetaan siirtymää hankevetoisesta ja kertaluontoisesta tapahtumatuotannosta kohti vakaata, ympärivuotista ja stressitöntä liiketoimintaa. Kehitetään tapahtumista strategisia, skaalautuvia konsepteja, jotka palvelevat sujuvasti niin kuluttajia (B2C), yritysasiakkaita (B2B) kuin julkista sektoriakin (B2G).
Rahoitus ja rahoitusneuvonta	Kehitetään tapahtuma-alalle pitkäjänteisiä ja ennakoitavia rahoitusmalleja, jotka vähentävät jatkuvaa epävarmuutta ja mahdollistavat pitkän aikavälin strategisen suunnittelun. Autetaan rakentamaan malleja ja osaamista sponsorointiin, yritysyhteistyöhön ja joukkorahoitukseen.
Kansainvälistyminen	Hyödynnetään matkailijavirtaa kansainvälisenä markkinana integroimalla tapahtumasisällöt matkailutuotteisiin. Puretaan rajaesteitä ja rakennetaan yhteistyömalleja.
Verkostoituminen	Rakennetaan tapahtumien ympärille tavoitteellisia kumppanuusekosysteemejä, joissa tapahtumatuottajat, matkailuyrittäjät ja muu paikallinen elinkeinoelämä tekevät aitoa yhteistyötä alueen elinvoiman eteen. Luodaan säännöllisiä foorumeita ja kohtaamismalleja, joissa toimijat voivat jakaa resursseja ja ideoita yli rajojen.

5. Ehdotukset kokeilupiloteiksi

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

Pilottikokonaisuus 1 | **Kestävä koti tekijöille**

Pilotoinnin tausta ja tarve: Tekijöiden arki on usein pirstaleista keikkatyötä sekä projektiluontoista ja lyhytjänteistä tekemistä. Oma osaaminen ja tekeminen voivat kehittyä pitkäjänteisesti, systemaattisesti ja suunnitelmallisesti, mutta silti arki rakentuu toisistaan irrallisista projekteista, keikkatöistä ja apurahakausista, joiden välissä toimeentulo on epävarmaa ja tekeminen yksinäistä. Lisäksi toimialojen ulkopuoliset mahdollistajat ja kumppanit eivät aina tunnista luovan työn potentiaalia vakavasti otettavana elinkeinona. Jotta Lappi voi olla tekijöilleen kestävä koti ja kasvun potentiaali muuttua todeksi, on pystyttävä muuttamaan asenteita ja luomaan rakenteita, jotka tuovat arkeen turvaa, jatkuvuutta ja yhteisöllisyyttä.

Pilotoinnin tavoite: Tavoitteena on muuttaa kasvun tekijöiden ja mahdollistajien sekä ostajien asenteita ja arkea siten, että luova työ nähdään arvostettuna ja kasvupotentiaalisena elinkeinona, jota halutaan rohkeasti kehittää. Pilotoinnin myötä tekijän arkeen syntyy enemmän pitkäjänteisyyttä ja selkeitä siltoja projektikokonaisuudesta toiseen. Keskeistä on vähentää arjen pirstaleisuutta luomalla toimivampia ansaintamalleja, vahvistamalla vakaampaa toimeentuloa ja turvallisuutta, kirkastamalla kasvun polkuja sekä vahvistamalla verkostoja ja varmistamalla, että ympäröivä yhteisö tukee ja auttaa eteenpäin.

Pilotoinnin sisällöt: Kokeiluja tehdään arjen turvan ja pitkäjänteisyyden rakentamiseksi. Päämääränä on muuttaa asenteita, purkaa työn pirstaleisuutta, luoda toimivampia ansaintamalleja ja vahvistaa yhteisön tuomaa tukea.

- **Kokeiluaihio 1.1 - Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat**: Pilotoidaan tukirakenteita ja vertaistukiverkostoja. Tuetaan tapoja, joilla yhä useampi tekijä tunnistaa osaamisestaan potentiaalisia tuotteistettavia mahdollisuuksia ja pystyy keskittymään skaalautuvien sisältöjen tuottamiseen (IPR). Autetaan kehittämään digitaalisten alustojen hyödyntämistä kansainvällisen kasvun saavuttamiseksi.
- **Kokeiluaihio 1.2 - Luovien palveluiden tuottajat**: Pilotoidaan malleja, jotka muuttavat sekä ostajien, että tekijöiden arkea. Luodaan rakenteita pitkäkestoisille kumppanuusmalleille, jotka muuttavat ostajien asenteita (pistemäisistä kertahankinnoista osaksi jatkuvaa kehittämistä), tarjoten tekijöille selkeämmän kasvun polun ja vakaamman arjen. Lisätään koulutusta ostajille ja päättäjille.
- **Kokeiluaihio 1.3 - Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat**: Pilotoidaan toimintamalleja, jotka luovat siltoja apurahakausien ja projektien välille, luovat tekemiseen jatkuvuutta ja tuovat yksinkin tekevien arkeen tukevan yhteisön ja aidosti kasvua tukevat verkostot. Lisätään koulutusta ostajille ja päättäjille.
- **Kokeiluaihio 1.4 - Tapahtumien tuottajat**: Pilotoidaan ympärivuotisia ja toimialoja yhdistäviä synergisiä toimintamalleja, jotka tekevät tapahtumatuotannosta jatkuvampaa, ennakoitavampaa ja arvostetumpaa toimintaa.

Pilottikokonaisuus 2 | Elinvoiman vipuvarsi

Pilotoinnin tausta ja tarve: Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin potentiaali muiden toimialojen katalysaattorina on merkittävä, mutta tekijöiden kasvua hidastavat toimialarajat ylittävien verkostojen ja yhteisen kielen puute. Osaamisen ja aineettoman arvonluonnin integroiminen esimerkiksi matkailun, teollisuuden tai sote-palvelujen arjen kehittämiseen jää usein irralliseksi ja kokeiluluontoiseksi tekemiseksi. Jotta skaalautuva aluetaloudellinen arvo voi syntyä ja alueen elinvoima kasvaa, on purettava raja-aitoja ja kytkettävä luovien alojen erityisosaaminen oikea-aikaisesti ja systemaattisesti muiden toimialojen tarpeisiin. Lisäksi on syytä lisätä päättäjien ja rahoittajien osaamista ja tuoda tekijät mukaan edun ajamisen ja vaikuttamisen aineistojen kehittämiseen ja hyödyntämiseen.

Pilotoinnin tavoite: Pilotoinnin tavoitteena on muuttaa kasvun tekijöiden ja mahdollistajien asenteita siten, että toimialarajat ylittävästä yhteistyöstä tulee satunnaisten hankkeiden sijaan systemaattinen arjen käytäntö. Tavoitteena on rakentaa yhteistä ymmärrystä ja selkeitä mittaristoja, joiden avulla tuotettu arvo, innovaatiopotentiaali ja yhteiskunnalliset vaikutukset tehdään näkyviksi. Pilotoinnin myötä tekijöiden osaaminen nähdään strategisena investointina, joka vahvistaa Lapin kärkialoja, syventää aluebrändiä ja synnyttää tekijöille uusia poikkileikkaavia ja vakiintuneita toimintamalleja.

Pilotoinnin sisällöt: Kokeiluja tehdään toimialarajat ylittävän yhteistyön rakentamiseksi sekä tavoitteellisten kohtaamispaikkojen luomiseksi.

- **Kokeiluaihio 2.1 - Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat**: Pilotoidaan toimintamalleja, joissa luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat ja muiden toimialojen yritykset toteuttavat yhdessä TKI-toimintaa ja strategista tuotekehitystä. Luodaan yhteisiä aineettomaan arvoon perustuvia sisältöjä, jotka tuovat uusia ansaintamalleja tekijöiden arkeen ja kilpailuetua kumppaneille.
- **Kokeiluaihio 2.2 - Luovien palveluiden tuottajat**: Pilotoidaan tapoja kytkeä asiantuntijuus systemaattisesti muiden toimialojen liiketoiminnan ja julkisten palveluiden strategiseen suunnitteluun. Pilotoidaan uusia hankinta- ja kumppanuusmalleja, joilla luova asiantuntijatyö muuttuu tilaajan silmissä satunnaisesta kuluerästä strategiseksi investoinniksi, vahvistaen samalla tekijän arjen ennakoitavuutta.
- **Kokeiluaihio 2.3 - Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat**: Pilotoidaan rakenteellista yhteistyömallia, jossa palveluiden tuottajat integroidaan osaksi alueen matkailun ympärivuotista tarjontaa sekä sote-sektorin työtä. Tavoitteena on muuttaa tekijöiden arkea siirtämällä painopiste keikkatyöstä vakiintuneisiin kumppanuuksiin.
- **Kokeiluaihio 2.4 - Tapahtumien tuottajat**: Kehitetään tapahtumista alueellisia elinvoima-alustoja. Pilotoidaan mallia, jossa tapahtumien tuottajat ja muu paikallinen elinkeinoelämä rakentavat strategisia kumppanuusekosysteemejä, jotka hyödyttävät alueen vetovoimaa ja integroivat tapahtumat osaksi muiden alojen vuosikelloa.

Pilottikokonaisuus 3 | Kansainvälinen ilmiö

Pilotoinnin tausta ja tarve: Lapin erityispiirteet herättävät kiinnostusta maailmalla ja matkailu tuo kansainväliset asiakkaat suoraan alueen kotiovelle. Tästä huolimatta luovien alojen tekijöiden arjessa kansainvälistyminen on vielä usein pirstaleista, yksinäistä ja omien rajallisten resurssien varassa tapahtuvaa kokeilua. Laajempia läpimurtoja ja skaalautuvaa vientiä hidastavat puutteet aineettoman arvonluonnin (IPR) kaupallistamisessa sekä alaa kokoavien yhteisten vientirakenteiden puuttuminen. Jotta Lapin luovasta potentiaalista voi kasvaa todellinen kansainvälinen ilmiö, on purettava rajat ylittävän toiminnan käytännön esteitä ja siirryttävä kohti yhteisiä vientirakenteita. On tärkeää ymmärtää ja tuoda tekijöiden arkeen digitaalisten levityskanavien merkitys ja mahdollisuudet kansainvälistymisessä.

Pilotoinnin tavoite: Pilotoinnin tavoitteena on muuttaa tekijöiden ja mahdollistajien arkea siten, että kansainvälistymisestä ja viennistä tulee yksin puurtamisen sijaan tuettua, systemaattista ja verkostoilla tuettua toimintaa. Tavoitteena on rakentaa yhteistä aineettoman arvonluonnin ja lisensoinnin osaamista sekä uusia välittäjärakenteita, joiden avulla paikalliset, omaleimaiset sisällöt ja palvelut skaalautuvat kansainvälisille markkinoille. Pilotoinnin myötä digitaalisten jakelukanavien hyödyntäminen, kansainväliset asiakasvirrat ja rajat ylittävä yhteistyö nähdään luonnollisena osana arjen toimintaa.

Pilotoinnin sisällöt: Kokeiluja tehdään kansainvälistymisen kynnyksen madaltamiseksi, aineettoman arvonluonnin (IPR) vahvistamiseksi sekä vientirakenteiden luomiseksi.

- **Kokeiluaihio 3.1 - Luovien ja taiteen sisältöjen tuottajat**: Pilotoidaan yhteisiä vientirakenteita ja agentuurimalleja, jotka kokoavat yhteen yksittäisten toimijoiden voimavarat kansainvälisillä markkinoilla. Juurrutetaan aineettomien oikeuksien (IPR), lisensoinnin ja digitaalisen kaupallistamisen osaaminen kiinteäksi osaksi tekijöiden arkea, mahdollistaen skaalautuvat sisällöt.
- **Kokeiluaihio 3.2 - Luovien palveluiden tuottajat**: Pilotoidaan kansainvälisiä myyntikonsortioita ja yhteistarjoomia, joiden avulla luovien palveluiden tuottajat voivat yhdistää asiantuntijuutensa ja osallistua suurempiin kansainvälisiin tarjouskilpailuihin ja hankkeisiin.
- **Kokeiluaihio 3.3 - Taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajat**: Pilotoidaan uusia tekemisen tapoja, jotka hyödyntävät paremmin alueen kansainvälisiä matkailijavirtoja suorana vientimarkkinana. Pilotoidaan toimintamalleja ja digitaalisia alustoja, joilla paikallinen, autenttinen taide- ja kulttuuritarjonta paketoidaan helposti ostettaviksi konsepteiksi suoraan kansainvälisille matkailijoille ja matkanjärjestäjille.
- **Kokeiluaihio 3.4 - Tapahtumien tuottajat**: Pilotoidaan rajat ylittäviä tapahtumakonsepteja, ylimaakunnallisia kiertueverkostoja ja kansainvälistä yhteismarkkinointia, laajentaen tapahtumien yleisöpohjaa ja vahvistaen Lapin asemaa arktisen alueen keskittymänä.

6. Seuranta ja mittarit

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

Kasvun tase tehdään yhdessä

Tämä kasvuohjelma on työkalu parempien päätösten tekemiseen. Ohjelman toimeenpano tapahtuu maakuntatason lisäksi jokaisessa kunnan, rahoittajan, TKI-organisaation ja palvelun tasolla tehtävän valinnan kautta sekä yksilöiden, yhteisöjen ja yritysten teoissa. Ohjelman tavoitteena on toimia suunnannäyttäjänä, johon eri toimijat voivat peilata omaa päätöksentekoaan. Arjen valinnoista syntyy muutos, tekojen kautta syntyy se kasvun tase, josta hyötyy koko Lappi.

Kasvuohjelman seurannan ja mittaamisen tarkoituksena on pitää yhteinen suunta kirkkaana. Ylätason kehitystä seurataan hyödyntämällä maakunnallista tietopohjaa, mutta yhtä tärkeää on, että jokainen toimija voi poimia tavoitteista omat sovellettavat mittarinsa arjen toiminnan ohjaamiseen. Seuranta on jatkuvaa oppimista ja reagointia muuttuvaan maailmaan.

Lapin suhdannekatsaus ja Lapin luotsi

Yhteisenä kompassina toimivat Lapin luotsi -ennakointisivusto ja Lapin suhdannekatsaus. Suhdannekatsaukseen omana toimialaryhmänään nostettu ”Luovat alat ja kulttuuri” toimii yhteisenä selkänojana suoran taloudellisen ja työllistävän kasvun seuraamiseen. Näiden lukujen kehitys kertoo meille, olemmeko maakuntana oikealla tiellä, ilman että yksittäisen toimijan tarvitsee vastata raskaan tilastotiedon keräämisestä.

Yhteiset kasvun suuntaviivat – Miten seuraamme onnistumista tavoitteittain?

Kasvuohjelman toteutumista on hyvä seurata siinä asetettujen kolmen tavoitteen mukaisesti. Tavoitteittain on määritelty kehityssuuntia, jotka näkyvät maakunnan tilastoissa, sekä ohjaavia kysymyksiä, joita kuka tahansa voi hyödyntää oman toimintansa mittaamisessa ja kehittämisessä.

Mittaristo 1 | Kestävä koti tekijöille

Tavoittelemme inhimillisesti kestävää kasvua, jossa luovien alojen tekijöillä on hyvät edellytykset toimia, työllistyä ja asua Lapissa.

Määrälliset mittarit

- Luovien alojen yritysten, yhteisöjen ja ammattimaisten tekijöiden elinvoima ja määrä kasvavat.
- Alueelle suuntautuva rahoitus (julkinen rahoitus, säätiöiden apurahat, riskirahoitus ja yksityiset investoinnit) monipuolistuu ja vahvistuu.
- Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin osuus TKI-rahoituksen ja TKI-palveluiden hyödyntämisessä kasvaa.

Laadulliset mittarit

- Tekijöiden verkostot ja toimeentulo rakentuvat kestävämmälle pohjalle.
- Rahoitus- ja tukimallit muuttuvat joustavammiksi ja vaikuttavammiksi luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijöille.
- Rahoitetut hankkeet vahvistavat alan pysyviä rakenteita yksittäisten projektien sijaan.
- Paikallisen luovien alojen, taiteen ja kulttuurin osaamisen hyödyntäminen toteutuu julkisissa hankinnoissa nykyistä systemaattisemmin.

Mittaristo 2 | Elinvoiman vipuvarsi

Tavoittelemme tilaa, jossa luova osaaminen on erottamaton osa muiden elinkeinojen, kuten matkailun ja teollisuuden, sekä julkisen sektorin menestystä.

Määrälliset mittarit

- Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin positiivinen kehitys kulkee käsi kädessä muiden toimialojen kasvun kanssa.
- Toimialarajat ylittävien yhteistyöhankkeiden ja kumppanuuksien määrä lisääntyy.

Laadulliset mittarit

- Tekijät ovat onnistuneet luomaan jatkuvia, strategisia kumppanuuksia alueen yritysten sekä julkisen sektorin toimijoiden kanssa pelkkien satunnaisten toimeksiantojen sijaan.
- Muut toimialat hyödyntävät systemaattisemmin paikallista luovaa osaamista esimerkiksi palveluiden, tuotteiden, tilojen ja markkinoinnin kehittämisessä.
- Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin tekijät ovat nykyistä enemmän mukana toimialarajat ylittävissä TKI-hankkeissa.

Mittaristo 3 | Kansainvälinen ilmiö

Tavoittelemme rohkeaa rajojen ylittämistä, jossa lappilainen sisältö ja palvelut skaalautuvat maailmalle.

Määrälliset mittarit

- Luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kansainvälinen näkyvyys, vientitulot ja digitaalinen jakelu kasvavat.
- Aineettomiin oikeuksiin (IPR) perustuva ja/tai digitaalisesti skaalautuva liikevaihto kasvaa.
- Lappiin kohdistuva kansainvälinen projektirahoitus (esim. EU-rahoitus) ja kansainväliset tuotannot lisääntyvät.

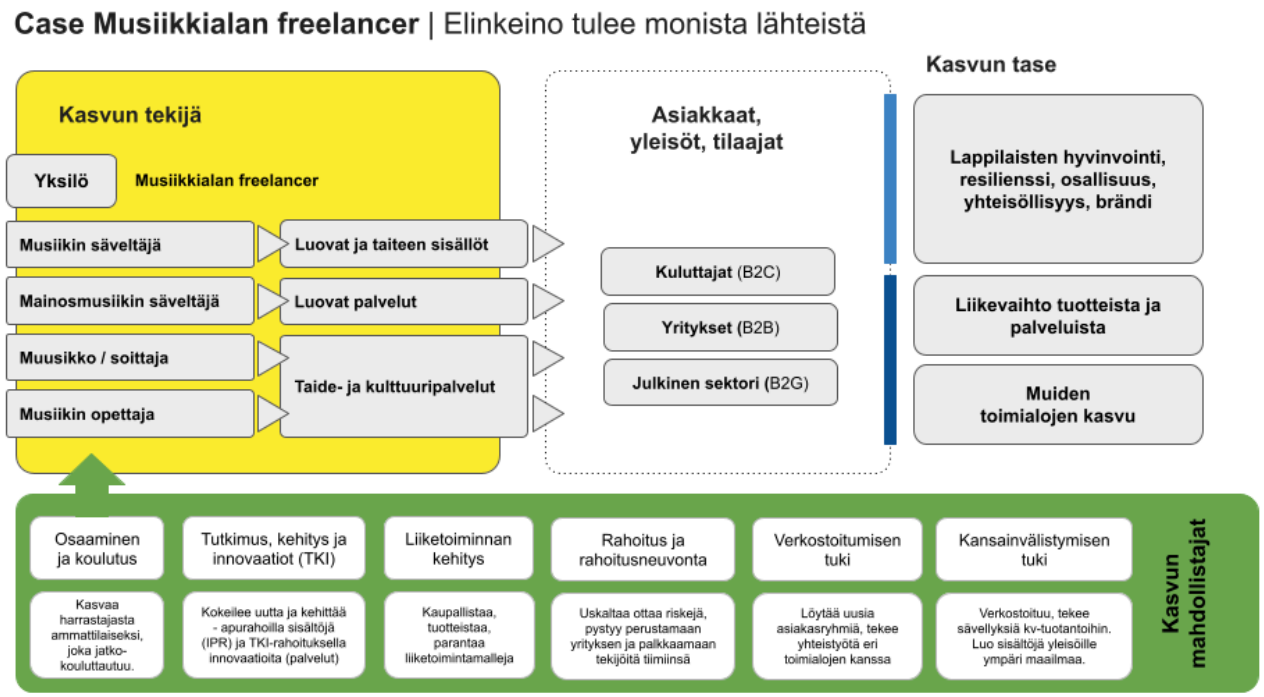
Laadulliset mittarit

- Tekijät ovat osana kansainvälisiä verkostoja, joiden kautta sisällöt ja palvelut saavat uutta yleisöä ja tilaajia.
- Tekijät hyödyntävät olemassa olevia ja muodostavat uusia välittäjärakenteita (agentuurit, managerit, kv-tuotantoyhtiöt), joiden avulla lappilaista osaamista viedään kansainvälisille markkinoille.

Liitteet

Lapin luovien alojen, taiteen ja kulttuurin kasvuohjelma

Liite 1. Kasvun tekijät, Case esimerkki

Musiikkialan freelancer | Elinkeino muodostuu osa-aikatyöstä, kevytyrittäjyydestä ja tekijänoikeuspalkkioista			
Kasvun tekijä	**Arvoketju**	**Asiakkaat, tilaajat yleisöt**	**Kasvun tase**
Toimii musiikin opettajana *Osa-aikainen palkkatyö*	Taide- ja kulttuuripalvelut	Yksityinen musiikkikoulu (yritys) maksaa tekijälle palkkaa ja myy palvelua kuluttajille	• Yrityksen liikevaihto kasvaa • Kuluttajan hyvinvointi ja resilienssi kasvaa
Ammattimuusikko / esiintyjä *Kevytyrittäjän laskutus*	Taide- ja kulttuuripalvelut	Kolme bändiä (yritys, yhdistys) ostaa henkilön osaamista, henkilö laskuttaa kevytyrittäjänä toteutuneista keikoista (sis. harjoituksiin käytetty aika). Lisäksi henkilö laskuttaa tekemiensä kappaleidensa tai saa korvauksen tekijänoikeusjärjestöltä. Bändin asiakkaat (yritykset, julkisen sektorin toimijat, yksityishenkilöt) ostavat keikkoja tilaisuuksiin ja tapahtumiin, joissa heidän asiakkaansa nauttivat keikoista.	• Kevytyrittäjän liikevaihto kasvaa • Bändien liikevaihto kasvaa • Asiakasyrityksen brändi, myynti ja liikevaihto kasvaa • Julkisen toimijan brändi, osallisuus tms. kasvaa • Kuluttajan hyvinvointi ja resilienssi kasvaa, kuluttaminen lisääntyy
Ammattimuusikko / esiintyjä *Kevytyrittäjän laskutus*	Taide- ja kulttuuripalvelut	Yritykset, julkisen sektorin toimijat ja yksityishenkilöt ostavat keikkoja tilaisuuksiin ja tapahtumiin, joissa heidän asiakkaansa nauttivat keikoista.	• Kevytyrittäjän liikevaihto kasvaa • Asiakasyrityksen brändi, myynti ja liikevaihto kasvaa • Julkisen toimijan brändi, osallisuus tms. kasvaa • Kuluttajan hyvinvointi ja resilienssi kasvaa, kuluttaminen lisääntyy
Mainosmusiikin säveltäjänä *Kevytyrittäjän laskutus*	Luovat palvelut	Tekee tilauksesta sävellystyötä, joita mainostoimistot tai muut yritykset ostavat mainoskampanjoihin. Henkilö myy käyttöoikeuden (IPR) suoraan ja laskuttaa kevytyrittäjänä.	• Kevytyrittäjän liikevaihto kasvaa • Asiakasyrityksen brändi, myynti ja liikevaihto kasvaa
Taidemusiikin säveltäjä *Tekijänoikeuspalkkiot*	Luovat ja taiteen sisällöt	Tekee itsenäistä sävellystyötä, joihin yritykset ja muut toimijat ostavat käyttöoikeuden (IPR) tekijänoikeusjärjestön kautta, joka maksaa palkkion henkilölle. Musiikin käyttäjät hyödyntävät sävelteosta eri formaateissa.	• Tapahtumien, ravintoloiden, taksifirmojen, palveluyritysten, av-tuotantojen, radiokanavien, striimauspalveluiden liikevaihto kasvaa • Kuluttajan hyvinvointi ja resilienssi kasvaa

Musiikkialan freelancer | Elinkeino muodostuu osa-aikatyöstä, kevytyrittäjyydestä ja tekijänoikeuspalkkioista		
Kasvun tuki	**Kasvun polku**	**Kasvun tukijat**
Osaaminen ja koulutus	Kasvaa harrastajasta koulutetuksi ammattilaiseksi ja tukee kasvua jatkuvalla osaamisen päivittämisellä. Luovan ja taiteellisen ajattelun kasvun kautta löytää uusia ja parempia elinkeinomahdollisuuksia.	Ministeriöt, kuntien palvelut, varhaiskasvatus, koulut, taiteen perusopetus, harrastustoimijat- ja tilat, opistot, korkeakoulut ja oppilaitokset, harrastustoimijat, kirjasto, VOS-toimijat, Lapin Kauppakamari, Lapin Yrittäjät
Tutkimus, kehitys ja innovaatiot (TKI)	Kokeilee uutta ja kehittää; apurahoilla sisältöjä (IPR) ja TKI-rahoituksella innovaatioita (palvelut). Hyödyntää sisältöjen ja liiketoiminnan kehittämisessä tutkimustietoa ja muiden innovaatioita. Kehittää ja testaa TKI-ympäristöissä (ml. VOS-toimijoiden kanssa tehty yhteistyö).	Elinvoimakeskus, Taide- ja kulttuurivirasto, Business Finland, säätiöt ja rahastot, VOS-toimijat, TKI-toimijat, TKI-rahoittajat, kirjastot
Liiketoiminnan kehitys	Kaupallistaa tekemistään, tuotteistaa osaamistaan uusiksi palveluiksi. Suunnittelee kasvupolkua. Parantaa liiketoimintamalleja, joiden avulla toiminnasta tulee kestävämpää ja tuottavampaa.	Kuntien elinvoimapalvelut, työllisyysalueet, Elinvoimakeskus, korkeakoulut ja oppilaitokset (Lapin yliopisto, Lapin AMK, Redu, Lappia, SAKK), kunnalliset elinkeinopalvelut, Leaderit, elinkeinoyhtiöt, Yritys-Suomi, työllisyysalueet
Rahoitus ja rahoitusneuvonta	Uskaltaa ottaa riskin ja esim. perustaa yrityksen. Pystyy palkkaamaan tekijöitä tiimiinsä ja kasvattamaan liiketoimintaa (palvelut). Vakaus mahdollistaa luovien sisältöjen kehittämisen (IPR) ja skaalaamisen.	Kuntien elinvoimapalvelut, Elinvoimakeskus, Taide- ja kulttuurivirasto, Finnvera, pankit, Business Finland, yksityiset sijoittajat, TESI, Leaderit, Lapin liitto, työllisyysalueet
Verkostoitumisen tuki	Löytää uusia asiakasryhmiä ja kehittää näille sopivia tuotteita ja palveluita. Tutustuu muihin tekijöihin omalla ja toisilla toimialoilla. Rakentaa toisten toimialojen (esim. matkailu, hyvinvointi) kanssa yhteisiä tuotteita ja palveluita.	Kuntien elinvoimapalvelut, korkeakoulut ja oppilaitokset, Business Finland, Lapin liitto, Leaderit, Lapin Kauppakamari, Lapin Yrittäjät, toimialakohtaiset järjestöt, työllisyysalueet
Kansainvälistymisen tuki	Verkostoituu, tekee sävellyksiä kansainvälisiin tuotantoihin (av, pelit, teatteri), esiintyy. Onnistuu luomaan sisältöjä (esim. sävellyksiä), joita hyödynnetään ympäri maailmaa.	Team Finland, Business Finland, Finnvera, Ulkoministeriö, Elinvoimakeskus, Lapin Kauppakamari, Rajaneuvonta, Viexpo